

Vlaams
Mensenrechten
Instituut

Het recht op wonen

Mensenrechtelijk kader

Inhoudstafel

	3
	6
	6
	6
	6
	10
	12
	13
	16
	16
	16
	22
	23
	25

Situering

Het recht op wonen, ook omschreven als het recht op behoorlijke huisvesting of het recht op menswaardig wonen, is een fundamenteel mensenrecht. Dit recht zit verankerd in internationale, Europese en nationale wetgeving waaraan België zich heeft verbonden. Tegelijk is wonen een van de belangrijkste beleidsdomeinen binnen de bevoegdheden van de Vlaamse overheid. Vlaanderen heeft zich een ambitieuze doelstelling vooropgesteld, met de missie van het Vlaams Woonbeleid. Artikel 1.5 van de Vlaamse Codex wonen bepaalt namelijk:

“Iedereen heeft *recht* op menswaardig wonen. Daartoe moet de beschikking over een *aangepaste woning, van goede kwaliteit, in een behoorlijke woonomgeving, tegen een betaalbare prijs en met woonzekerheid* worden bevorderd.”

Toch zijn er uiteenlopende uitdagingen met betrekking tot het recht op wonen in Vlaanderen. Stijgende huur- en koopprijzen maken woningen voor veel mensen onbetaalbaar, terwijl lange wachtlijsten voor sociale woningen de toegang tot betaalbare huisvesting verder bemoeilijken. Kwetsbare groepen, waaronder mensen met een laag inkomen, ouderen en huurders met een beperking, vinden moeilijk passende huisvesting. Een tekort aan kwalitatieve woningen leidt bovendien tot gebrekkige woonomstandigheden, zoals vochtproblemen en slechte isolatie, met name in het private huursegment. Ook dakloosheid neemt toe, vooral in stedelijke gebieden. Ten slotte beperkt discriminatie op de woningmarkt de toegang tot huisvesting voor onder meer migranten, gezinnen met lage inkomens en alleenstaanden.¹

De Woonsurvey 2023 schetst een beeld van wonen in Vlaanderen met actuele cijfers betaalbaarheid en woningkwaliteit. Voor eigenaars is de betaalbaarheid recent verbeterd, mede door de vaste rentevoet bij afbetalingen van hypotheekleningen en de loonindexering van de afgelopen jaren. Het inkomen is gestegen, terwijl de maandelijkse hypotheek (met vaste rente) hetzelfde bleef.² Dit geldt niet voor huurders (waar huur wel stijgt): 50 % van hen besteedt meer dan 30 % van hun inkomen aan huur. Opvallend is dat 53 % van het laagste inkomenskwintiel van private huurders te maken heeft met een te hoge woonkost of een te laag resterend budget om menswaardig te kunnen leven. Daarenboven steeg het betaalbaarheidsrisico van deze groep significant sinds de Woonsurvey 2018. Bij sociale huurders heeft 30% onvoldoende budget om een menswaardig leven te leiden.

¹Raad van Europa, *The cost-of-living crisis: how to ensure the right to affordable housing*, Straatsburg, 2024, beschikbaar via <https://rm.coe.int/prems-003925-gbr-2005-cost-of-living-crisis-web-a4-rev/1680b5209f>; Europees Parlement, *Rising housing costs in the EU: the facts* (infographics), 14 oktober 2024, beschikbaar via <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20241014STO24542/rising-housing-costs-in-the-eu-the-facts-infographics>; Zie ook: Vlaams Mensenrechteninstituut, *Reactie op de Beleidsnota Wonen 2024–2029 van de Vlaamse Regering*, 2024, beschikbaar via <https://www.vlaamsmensenrechteninstituut.be/publicaties/reactie-op-de-beleidsnota-wonen-2024-2029-van-de-vlaamse-regering>; Zie ook: de Smalen, D., & Van den Broeck, K. (2025). *Wonen in Vlaanderen anno 2023*. Steunpunt Wonen, raadpleegbaar via: https://steunpuntwonen.be/wp-content/uploads/2025/05/WP01_Woonsurvey-2023_EIND.pdf

²Vermant, M., & Vastmans, F. (2025). *De impact van de economische conjunctuur op de resultaten van de woonsurvey 2023. Inflatie, starters en de betaalbaarheid van wonen*. Steunpunt Wonen. Raadpleegbaar via: https://steunpuntwonen.be/wp-content/uploads/2025/06/WP01_Woonsurvey-2023_economische-analyses_EIND.pdf

Qua kwaliteit tonen technische schouwingen aan dat 48 % van de woningen technisch ongeschikt zijn, waarbij de meest voorkomende gebreken elektrische onveiligheid, gebrekkige trappen en niet naleving van de rookmeldersplicht zijn. Het niet voldoen aan de rookmeldersplicht heeft de grootste impact op deze cijfers. 17 % van deze woningen zijn namelijk ongeschikte enkel omwille van deze rookmeldersplicht. 11 % van de woningen in Vlaanderen zijn ongeschikt met structurele gebreken en 7 % van de woningen zijn onbewoonbaar. Vooral eenoudergezinnen, alleenstaanden en huurders wonen in ongeschikte woonsituaties.³

Op basis van een schatting van Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaanszekerheid en sociale uitsluiting (tellingen 2020-2024) zijn er in Vlaanderen 20.363 dak- en thuislozen, onder wie 6.295 kinderen. De tellingen, uitgevoerd 194 steden en gemeenten, omvatten zowel 'zichtbare' daklozen als thuislozen (personen uitgesloten van de woonmarkt zonder stabiele woonplek). Cijfers tonen bovendien aan dat dit geen louter stedelijk fenomeen is: 13 % van de volwassenen en 15 % van de kinderen verblijft in een gemeente met minder dan 15.000 inwoners.⁴

Discriminatie op de private huurmarkt is goed gedocumenteerd. In Antwerpen werden tussen 2018 en 2024 meerdere metingen uitgevoerd. Kandidaten met een niet-Belgische naam en personen met een handicap ondervinden systematisch nadelen. In de meest recente meting (2023-2024) werd 16% van de kandidaat-huurders met een niet-Belgische naam niet uitgenodigd voor een plaatsbezoek; rolstoelgebruikers werden in een derde van de gevallen geweigerd, en blinde kandidaten met een assistentiehond in een vierde van de gevallen.⁵ In andere steden zien we gelijkaardige trends. In Mechelen werd naast discriminatie op basis van etniciteit ook discriminatie op basis van inkomensbron vastgesteld: kandidaten met een werkloosheidsuitkering en een Marokkaanse naam werden significant minder uitgenodigd. De uitnodigingskansen waren het grootst voor alleenstaande vrouwen zonder kinderen, gevolgd door koppels met twee kinderen.⁶ Brugge en Kortrijk rapporteren structurele etnische discriminatie. In Brugge was er bovendien een discriminatiegraad van 18% voor personen met een werkloosheidsuitkering.⁷ In Sint-Niklaas werden personen van Marokkaanse afkomst significant benadeeld, terwijl alleenstaande vaders en oudere mannen soms een voordeel

³ De Smalen, D., & Van den Broeck, K. (2025). *Wonen in Vlaanderen anno 2023*. Steunpunt Wonen, raadpleegbaar via: https://steunpuntwonen.be/wp-content/uploads/2025/05/WP01_Woonsurvey-2023_EIND.pdf

⁴ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaanszekerheid en sociale uitsluiting, 'Tellingen dak- en thuisloosheid in 2024', <https://armoedebestrijding.be/tellingen-dak-en-thuisloosheid-in-vlaanderen-2024> (geraadpleegd op 29 september 2025)/; Demaerschalk E., Mertens N., De Moor N., Wagener M. & Hermans, K. Dak- en thuisloosheid in kleine gemeenten. Leuven: LUCAS KU Leuven, 2024, raadpleegbaar via: https://media.kbs-frb.be/nl/media/12429/Rapport%20kleine%20gemeenten_Finaal; Mertens, N., Demaerschalk, E., Marana, A., De Moor, N., Moriau, J., Wagener, M. & Hermans, K. (2025). Dak- en thuisloosheid. Globaal rapport 2025. Leuven: LUCAS KU Leuven, raadpleegbaar via: https://www.kuleuven.be/lucas/nl/Publicaties/publi_upload/2025-globaal-rapport-tellingen-2024.pdf

⁵ Verhaeghe, P.P., Praktijktesten Nu (2018). Etnische discriminatie op de private huurwoningmarkt in Antwerpen. Brussel: Vakgroep Sociologie, Vrije Universiteit Brussel. Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/328214751_Etnische_discriminatie_op_de_private_huurwoningmarkt_in_Antwerpen; Verhaeghe, Pieter-Paul & Martiniello, Billie & Ghekiere, Abel. (2020). Discriminatie door makelaars op de huurwoningmarkt van Antwerpen: de nulmeting. Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/346658750_Discriminatie_door_makelaars_op_de_huurwoningmarkt_van_Antwerpen_de_nulmeting; Martiniello, Billie & Verhaeghe, Pieter-Paul. (2022). Discriminatie door makelaars op de huurwoningmarkt van Antwerpen: de sensibiliserende meting. Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/360053696_Discriminatie_door_makelaars_op_de_huurwoningmarkt_van_Antwerpen_de_sensibiliserende_meting; Verhaeghe, Pieter-Paul & Beyza Dincer, Elif (2024), Discriminatie op de huurwoningmarkt van Antwerpen: tweede opvolgmeting, Raadpleegbaar via: [Opvolgmeting_Antwerpen_huurwoningmarkt_2024.pdf](https://www.researchgate.net/publication/360053696_Discriminatie_door_makelaars_op_de_huurwoningmarkt_van_Antwerpen_de_sensibiliserende_meting)

⁶ Verhaeghe, P.P., Verstraete, J., Vermeir, D., De Decker, P. (2020). Discriminatie, toegankelijkheid en betaalbaarheid op de huurwoningmarkt in Mechelen. Brussel: Vakgroep Sociologie, Vrije Universiteit Brussel. Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/342109008_Discriminatie_toegankelijkheid_en_betaalbaarheid_op_de_huurwoningmarkt_in_Mechelen

⁷ Martiniello, Billie & Ghekiere, Abel & Verhaeghe, Pieter-Paul. (2022). Discriminatie op de huurwoningmarkt van Brugge. Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/358978359_Discriminatie_op_de_huurwoningmarkt_van_Brugge; Verhaeghe, Pieter-Paul. (2020). Etnische discriminatie op de huurwoningmarkt van Kortrijk. Een explorerende studie. Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/344266008_Verhaeghe_PP_2020_Etnische_discriminatie_op_de_huurwoningmarkt_van_Kortrijk_Een_explorerende_studie

ervaren.⁸ In Gent bevestigden praktijktesten (2016-2023) dat etnische discriminatie en discriminatie op basis van handicap hardnekkig blijven: proactieve testen toonden aan dat 14% van de huuradvertenties etnische discriminatie vertoonde en 15% discriminatie op basis van handicap, waarbij 12 van de 86 makelaars discrimineerden. Dankzij een combinatie van training, dialoog en juridische testen daalde de etnische discriminatie bij makelaars van 26% (2015) naar 14% (2019), en bij particuliere verhuurders van 47% naar 21%. Nieuwe testen (2022-2023) bevestigen evenwel dat kandidaten met een Turkse, Slovaakse of Ghanese naam nog steeds in 24% van de gevallen worden geweigerd, vooral door particuliere verhuurders. Discriminatie op basis van handicap bleef hoog: rolstoelgebruikers kennen een discriminatiegraad van 36%.⁹ Verder werd er discriminatie op basis van etniciteit en op basis van handicap vastgesteld in Leuven¹⁰ en discriminatie op basis van etniciteit in de Limburgse mijngemeenten¹¹.

Tot slot staan er momenteel 199.058 personen op de wachtlijst om toegang te krijgen tot een sociale huurwoning, een historisch hoog aantal. Opvallende vaststellingen zijn dat 34 % van de kandidaat-huurders in de provincie Antwerpen woont en 50 % van de geregistreerden zijn alleenstaanden.¹² Volgens cijfers van de VVSG werden bovendien 9.843 Vlaamse huishoudens in 2024 geconfronteerd met een mogelijke uithuiszetting.¹³

Deze uitdagingen weerspiegelen zich ook in de klachten en meldingen die het instituut ontvangt. In 2024 hadden 16 procent van de discriminatieklachten en 18 procent van de mensenrechtenmeldingen betrekking op wonen. Hiermee staat het thema wonen op de tweede plaats van het aantal ontvangen klachten en meldingen. De discriminatieklachten tonen uiteenlopende vormen van mogelijke discriminatie, onder meer op basis van gezinssamenstelling (burgerlijke staat), inkomen (vermogen), herkomst/etniciteit en handicap.¹⁴ Deze trend zet zich door in de cijfers van 2025.

Het instituut heeft het mandaat om mensenrechten te beschermen en bevorderen binnen de bevoegdheden van het Vlaamse Gemeenschap en Vlaamse Gewest. Vanuit dit mandaat benadert het instituut het Vlaams woonbeleid vanuit een mensenrechtelijk perspectief. Dit overzichtsdokument vormt het vertrekpunt: het schetst het juridisch kader van het recht op wonen op internationaal, Europees en nationaal niveau. Voor het instituut is dit mensenrechtelijk kader richtinggevend en vormt het de rode draad doorheen haar werking. Het document beoogt burgers, beleidsmakers en andere belanghebbenden te informeren over het recht op wonen en biedt tegelijk een referentiekader voor toekomstige adviezen van het instituut.

⁸ Dincer, Beyza & Verhaeghe, Pieter-Paul. (2024). Discriminatie op de huurwoningmarkt van Sint-Niklaas. Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/377472557_Discriminatie_op_de_huurwoningmarkt_van_Sint-Niklaas

⁹ Verhaeghe, Pieter-Paul. (2017). Juridische praktijktesten naar discriminatie op de private huurwoningmarkt in Gent: de proactieve fase. Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/328214600_Juridische_praktijktesten_naar_discriminatie_op_de_private_huurwoningmarkt_in_Gent_de_proactieve_fase; Verhaeghe, Pieter-Paul & Ghekiere, Abel. (2020). Is de etnische discriminatie op de Gentse woningmarkt structureel gedaald? Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/342107347_Verhaeghe_PP_Ghekiere_A_2020_Is_de_etnische_discriminatie_op_de_Gentse_woningmarkt_structureel_gedaald; Verhaeghe, Pieter-Paul & Dincer, Beyza & Luis Vieira, Anais. (2023). Sensibiliserende en juridische praktijktesten op de Gentse woningmarkt. Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/370155720_Verhaeghe_PP_Dincer_E_Luis_Vieira_2023_Sensibiliserende_en_juridische_praktijktesten_op_de_Gentse_woningmarkt

¹⁰ Martiniello, Billie & Verhaeghe, Pieter-Paul. (2021). Discriminatie op de huurwoningmarkt van Leuven. Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/350466389_Discriminatie_op_de_huurwoningmarkt_van_Leuven; Verhaeghe, Pieter-Paul & Dincer, Beyza. (2024). Discriminatie op de huurwoningmarkt van Leuven - Opvolgmeting 2023-2024. Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/381194546_Discriminatie_op_de_huurwoningmarkt_van_Leuven_-_Opvolgmeting_2023-2024

¹¹ Bielen, Samantha & Verhaeghe, Pieter-Paul & Vaes, Diego & Daniels, Lotte. (2021). Discriminatie op de huurwoningmarkt van de Limburgse mijngemeenten. Raadpleegbaar via: https://www.researchgate.net/publication/356914851_Discriminatie_op_de_huurwoningmarkt_van_de_Limburgse_mijngemeenten

¹² Vlaamse overheid, Kandidaat-huurders en – kopers: cijfers, raadpleegbaar via: <https://www.vlaanderen.be/sociaal-woonbeleid/cijfers/kandidaat-huurders-en-kopers>

¹³ Deleenheer, J., 'Uithuiszetting bedreigt nog steeds 189 gezinnen per week in Vlaanderen', VVSG 10 juli 2025, <https://www.vvsg.be/nieuwsoverzicht/uithuiszetting-bedreigt-nog-steeds-189-gezinnen-per-week-in-vlaanderen> (geraadpleegd op 25 september 2025)

¹⁴ Vlaams Mensenrechteninstituut, *Stand van Zaken Mensenrechten in Vlaanderen 2024*, maart 2024, beschikbaar via https://www.vlaamsmensenrechteninstituut.be/sites/default/files/2025-03/Vlaams%20Mensenrechteninstituut_Stand%20van%20Zaken%20Mensenrechten%20in%20Vlaanderen%202024.pdf

Wonen is een mensenrecht

1. Internationaal kader

1.1. Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens

In artikel 25(1) van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens wordt het recht op huisvesting als onderdeel van een behoorlijke levensstandaard erkend:

*“Eenieder heeft recht op een levensstandaard, die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, waaronder inbegrepen voeding, kleding, **huisvesting** en geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten, alsmede het recht op voorziening in geval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, overlijden van de echtgenoot, ouderdom of een ander gemis aan bestaansmiddelen, ontstaan ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van zijn wil.”*

De Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens is een niet bindende verklaring, maar wordt algemeen beschouwd als een fundamenteel referentiekader voor mensenrechten. Ook kan gesteld worden dat deze verklaring ondertussen de status van internationaal gewoonterecht heeft verkregen, wat betekent dat staten geacht worden de principes ervan te respecteren ook zonder formele verdragsverplichtingen. De principes van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens zijn daarenboven vervat in het Internationaal Verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten en het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, die wel bindend zijn voor Verdragstaten.

1.2. Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten

Het recht op huisvesting wordt erkend in artikel 11(1) van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR). Dit artikel waarborgt het recht op een behoorlijke levensstandaard, inclusief toereikende huisvesting, voor iedereen:

*“De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op een behoorlijke levensstandaard voor zichzelf en zijn gezin, daarbij inbegrepen toereikende voeding, kleding en **huisvesting**, en op steeds betere levensomstandigheden. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag nemen passende maatregelen om de verwezenlijking van dit recht te verzekeren, daarbij het essentieel belang erkennende van vrijwillige internationale samenwerking”.*

Het IVESCR benadrukt in artikel 2 het progressieve karakter van het verdrag, in de zin dat verdragspartijen zich verbinden om maatregelen te nemen om “steeds nader tot een algehele verwezenlijking van in dit Verdrag erkende rechten te komen”. Dit betekent dat staten verplicht zijn om stapsgewijs vooruitgang te boeken in de realisatie van onder meer het recht op huisvesting.¹⁵

¹⁵ Art. 2 Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale rechten en Culturele rechten

Algemeen commentaar nr. 4 over het recht op adequate huisvesting

Het VN Comité voor Economische, Sociale en Culturele rechten (CESCR) publiceert algemene commentaren over verschillende rechten vervat in het Verdrag. De algemene commentaren geven meer uitleg en duiding op welke manier de rechten moeten geïnterpreteerd worden.

Algemeen commentaar nr. 4 van het VN Comité voor Economische, Sociale en Culturele rechten specificeert wat het recht op huisvesting inhoudt. Het recht op huisvesting mag niet in een enge of restrictieve betekenis worden geïnterpreteerd als louter de aanwezigheid van een dak boven het hoofd. Het moet gezien worden als het recht om ergens in veiligheid, vrede en waardigheid te wonen. Het Comité bepaalt in dit algemeen commentaar verder welke elementen 'adequate' huisvesting bevat, namelijk: juridische zekerheid van bewonerstitel, nabijheid van diensten, materialen, faciliteiten en infrastructuur, betaalbaarheid, bewoonbaarheid, toegankelijkheid, locatie en culturele geschiktheid.¹⁶ Dit betekent concreet:

- Juridische zekerheid: een bewoner moet voldoende zeker zijn van zijn bewoning. Dit betekent dat alle personen voldoende garanties moeten hebben op juridische bescherming tegen uithuiszetting of andere beperkingen op hun woonzekerheid ongeacht het type bewoning.
- Beschikbaarheid van voorzieningen: adequate huisvesting moet toegang bevatten tot de nodige faciliteiten en essentiële diensten voor gezondheid, veiligheid, comfort en voeding, zoals drinkbaar water, energie, verwarming, licht, sanitair, voedselbewaring en anderen.
- Betaalbaarheid: de financiële kosten moeten op een niveau liggen zodat andere basisbehoeften niet in het gedrang komen. Partijstaten moeten ervoor zorgen dat de kosten in verhouding staan met het inkomensniveau. Dit kan via subsidies, of bescherming tegen onredelijke huurverhogingen.
- Bewoonbaarheid: de woning moet bescherming bieden tegen weer, klimaat, gezondheidsrisico's en gevaarlijke structuren. Het moet voldoende ruimte en fysieke veiligheid bieden.
- Toegankelijkheid: huisvesting moet toegankelijk zijn voor iedereen, inclusief kwetsbare groepen zoals ouderen, mensen met een handicap, zieken, daklozen, slachtoffers van rampen, enz. Wetgeving en beleid moeten met de specifieke behoeften van deze groepen volledig rekening houden.
- Locatie: woningen moeten zich bevinden op een plek met toegang tot werk, onderwijs, kinderopvang, gezondheidszorg en andere voorzieningen. Ze mogen niet gesitueerd zijn in vervuilde of gevaarlijke omgevingen.
- Culturele geschiktheid: de bouwstijl, gebruikte materialen en het ontwerp moeten culturele identiteit en diversiteit respecteren en ondersteunen.

¹⁶ VN-Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten. *Algemene Opmerking nr. 4: Het recht op adequate huisvesting* (Art. 11 (1) van het Verdrag). Genève, 1991, p. 2, raadpleegbaar via: <https://www.refworld.org/docid/47a7079a1.html>.

Algemeen commentaar nr. 7 over gedwongen uithuiszettingen.¹⁷

Het VN Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten stelt dat gedwongen huisuitzettingen in principe in strijd zijn met het recht op adequate huisvesting.

Gedwongen uithuiszettingen worden gedefinieerd als het (tijdelijk of permanent) verwijderen van personen, gezinnen of gemeenschappen uit hun woning of land, tegen hun wil en zonder passende juridische of andere bescherming. Gedwongen uithuiszettingen kunnen naast een schending op het recht op adequate huisvesting, ook een schending van het recht op veiligheid, recht op leven, het recht op eigendom of het recht op privé- en gezinsleven uitmaken.

Indien uithuiszettingen plaatsvinden, moet dit gebeuren volgens de wet, in overeenstemming met internationale mensenrechtennormen, en met respect voor principes van proportionaliteit en redelijkheid. Voorafgaand aan elke uitzetting moet de staat alle mogelijke alternatieven hebben onderzocht, in overleg met de betrokken personen. Uitzettingen mogen niet leiden tot dakloosheid. Als personen niet zelf in nieuwe huisvesting kunnen voorzien, is de staat (binnen het maximum van zijn beschikbare middelen) verplicht om alternatieve woonruimte, herhuisvesting of toegang tot land te bieden, afhankelijk van de situatie. Daarnaast zijn procedurele waarborgen essentieel. Staten hebben bovendien een bijzondere plicht om kwetsbare groepen te beschermen en discriminatie te voorkomen.

België, en bijgevolg Vlaanderen, is ook partij bij het optioneel protocol bij het Verdrag dat bepaalt dat individuele klachten kunnen worden behandeld door het Comité. Personen die slachtoffer zijn van een schending van de rechten vervat in dit Verdrag kunnen hierover klacht indienen bij het Comité.¹⁸

Staten die partij zijn bij het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten zijn verplicht om periodiek (meestal om de 5 jaar) een rapport in te dienen bij het VN Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten. In dit rapport lichten de Staten toe welke maatregelen zij hebben genomen om de in het verdrag erkende rechten te realiseren. Op basis van deze rapporten formuleert het Comité zogeheten slotopmerkingen (concluding observations), waarin het aanbevelingen doet aan de betrokken staat om de naleving van het verdrag te verbeteren.

¹⁷ VN-Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten. Algemene Opmerking nr. 7: *Het recht op adequate huisvesting* (Art. 11.1): *gedwongen uitzettingen*. Genève, 1997, raadpleegbaar via <https://www.refworld.org/docid/47a70799d.html>.

¹⁸ Art. 1 en art. 3 Facultatief Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten. Genève, 2008, raadpleegbaar via: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-international-covenant-economic-social-and>

Aanbevelingen van het VN Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten met betrekking tot het recht op adequate huisvesting aan België¹⁹

In de meest recente (2020) slotopmerkingen van het Comité over België werd geconcludeerd:

- **Met betrekking tot het recht op huisvesting:**

“Het Comité is bezorgd over het tekort aan sociale woningen, ondanks de inspanningen van de gewesten, en het gebrek aan coördinatie over het huisvestingsbeleid tussen de federale staat en de gewesten.

Het Comité beveelt de Staatspartij aan om meer betaalbare woningen van betere kwaliteit beschikbaar te maken, in het bijzonder door het aanbod van sociale woningen uit te breiden, het probleem van leegstaande private en publieke gebouwen aan te pakken en de huurprijzen op de private huurmarkt te reguleren. Het Comité verwijst de Staatspartij naar zijn algemene commentaar nr. 4 (1991) over het recht op adequate huisvesting”.

- **Met betrekking tot gedwongen uithuiszettingen:**

“Het Comité is bezorgd over de toename van het aantal gedwongen uitzettingen en de onzichtbaarheid van deze trend, met name door het ontbreken van relevante geaggregeerde gegevens op federaal niveau. Het Comité is ook bezorgd over de uitzettingen van Roma-families en over het feit dat woonwagens niet voldoende beschermd worden als verblijfplaats.

Het Comité beveelt de Staatspartij aan om er in alle drie de regio's voor te zorgen dat uitzettingen alleen als laatste redmiddel worden uitgevoerd, zelfs als de accommodatie onhygiënisch is verklaard, behalve als er een dreigend risico voor de gezondheid of veiligheid is. Het Comité beveelt ook aan dat de Staatspartij: (a) gedwongen uitzetting zonder toewijzing van alternatieve huisvesting verbiedt; (b) zijn inspanningen intensificeert om woonlocaties voor Roma-families in te richten; (c) ervoor zorgt dat woonwagens effectief worden beschermd als verblijfplaats; en (d) alle gevallen van uitzetting systematisch registreert. De commissie verwijst de Staatspartij naar haar algemene commentaar nr. 7 (1997) over gedwongen uitzettingen.”

- **Met betrekking tot dakloosheid:**

“Het Comité is bezorgd over het voortbestaan van dakloosheid in de Staatspartij en het ontbreken van nationale gegevens over daklozen. Het Comité is ook bezorgd over het gebrek aan uitvoering van het samenwerkingsakkoord over dakloosheid en uitsluiting van huisvesting dat in 2014 door de gefedereerde entiteiten werd ondertekend.

Het Comité beveelt de Staatspartij aan om de inspanningen van de federale staat en de gewesten effectief te coördineren om ervoor te zorgen dat het samenwerkingsakkoord over dakloosheid en uitsluiting van huisvesting wordt opgevolgd. Het beveelt ook aan dat de Staatspartij gegevens verzamelt over daklozen op nationaal niveau.”

¹⁹ VN Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten. *Concluding observations on the 5th periodic report of Belgium – ICESCR*. Genève, 2020, raadpleegbaar via: <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/ec12belco5-committee-economic-social-and-cultural-rights>

- **Met betrekking tot migranten, vluchtelingen en asielzoekers:**

“Het Comité beveelt de Staatspartij aan om de maatregelen te versterken die zijn genomen om discriminatie van migranten, vluchtelingen en asielzoekers bij het uitoefenen van hun economische en sociale rechten te voorkomen. Het beveelt ook aan dat de Staatspartij de doeltreffendheid van zijn wetten verzekert om discriminatie op de werkvloer te bestrijden, vooral in de privésector, en bij de toegang tot huisvesting. Het beveelt verder aan dat de Staatspartij asielzoekers een fatsoenlijke levensstandaard garandeert, ook in het geval van latere aanvragen of disciplinaire maatregelen.”

1.3. VN Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap

Het VN Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VRPH) bevestigt het recht van mensen met een beperking op gelijke behandeling en volledige participatie in de samenleving. Een belangrijk onderdeel daarvan is het recht op zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij, zoals vastgelegd in artikel 19 van het VN Verdrag.²⁰

Dit houdt in dat personen met een handicap vrij moeten kunnen kiezen waar en met wie ze wonen, niet verplicht worden om in specifieke woonvormen te leven en toegang krijgen tot ondersteuning zodat ze zelfstandig kunnen wonen en deelnemen aan de maatschappij.

Ook andere artikelen van het Verdrag zijn nauw verbonden met het recht op adequate huisvesting, zoals artikel 9 VRPH over toegankelijkheid en artikel 28 VRPH over behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming.²¹

²⁰ Verenigde Naties, VN Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, raadpleegbaar via: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>

²¹ Bureau van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Mensenrechten, The right to adequate housing – fact sheet nr. 21, Genève, 2014, raadpleegbaar via: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FS21_rev.1_Housing_en.pdf

Aanbevelingen VN Comité inzake de Rechten van Personen met een Handicap²²

In 2024 werd België geëvalueerd door het VN Comité op basis van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap. Het Comité publiceerde vervolgens slotopmerkingen en aanbevelingen. Het instituut heeft hier eerder een analyse van gemaakt.²³

Met betrekking tot het recht op adequate huisvesting zijn de volgende aanbevelingen relevant:

- **Onder toegankelijkheid (artikel 9 VRPH):**

*“Bestaande toegankelijkheidsnormen voor gebouwen aanvullen met normen die de toegang garanderen voor personen met visuele of auditieve beperkingen en personen met een verstandelijke en/of psychosociale handicap, de toepasbaarheid van **toegankelijkheidsnormen voor gebouwen** uitbreiden naar bestaande gebouwen zowel openbare als particuliere ongeacht de eisen voor bouwvergunningen, en een plan opstellen om de toegankelijkheidsnormen in te voeren met een duidelijk tijdschema en monitoring;*

(...)Ervor zorgen dat de implementatie van toegankelijkheidsnormen systematisch wordt geïnspecteerd na voltooiing van de bouw en dat er snel corrigerende maatregelen worden genomen in geval van niet-naleving”.

- **Onder zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij (artikel 19 VRPH):**

*“(…)Een effectieve strategie voor deïstitutionalisering ontwikkelen en uitvoeren, met tijdschema's, doelen, financiering en monitoring, waarbij verschillende vormen van huisvesting worden aangeboden om personen met een handicap een **echte keuze te geven over hoe en waar ze wonen**; ervoor zorgen dat diensten in de gemeenschap beschikbaar zijn; en ervoor zorgen dat personen met een handicap, waaronder personen met een verstandelijke en/of psychosociale handicap, hun recht om onafhankelijk te wonen effectief kunnen uitoefenen en in de gemeenschap kunnen worden opgenomen.*

(...)Zorgen voor voldoende administratieve en financiële middelen voor persoonlijke assistentie om zelfstandig te kunnen leven en deel te nemen aan de maatschappij, zodat wachtlijsten in alle regio's worden afgeschaft, en informatie in toegankelijke formaten verstrekken over hoe toegang te krijgen tot persoonlijke assistentie”.

- **Onder behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming (artikel 28 VRPH):**

“(a) ervoor zorgen dat het inkomen van personen met een handicap toereikend is om hun leven op waardige wijze te leiden, onder meer door handhaving van de volledige uitkering ter dekking van handicapgerelateerde kosten wanneer zij gaan werken;

*(b) handicap integreren in de strategieën ter bestrijding van armoede en **dakloosheid** in het volgende federale plan ter bestrijding van armoede, en regionale actieplannen ter bestrijding van armoede aannemen, in het bijzonder om de situatie van vrouwen en kinderen met een handicap en ouderen met een handicap aan te pakken, en monitoringmechanismen opzetten om de daadwerkelijke uitvoering ervan te waarborgen.”*

²² VN Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap, *concluding observations on the combined second and third periodic reports of Belgium*, Genève, 2024, raadpleegbaar via: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g24/166/90/pdf/g2416690.pdf>

²³ Vlaams Mensenrechteninstituut, *De evaluatie van Vlaanderen door het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap in 2024*, december 2024, beschikbaar via: <https://www.vlaamsmensenrechteninstituut.be/sites/default/files/2024-12/De%20evaluatie%20van%20Vlaanderen%20door%20het%20VN%20Comit%C3%A9%20voor%20de%20rechten%20van%20personen%20met%20een%20handicap%20in%202024.pdf>

Het VN Comité bij het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap heeft ook algemene commentaren geschreven over bepaalde artikelen van het VN Verdrag. Algemeen commentaar nr. 2 over toegankelijkheid²⁴ en algemeen commentaar nr. 5 over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij²⁵ zijn relevant in het kader van het recht op wonen²⁶:

- Algemeen Commentaar nr. 2 benadrukt dat fysieke, sociale, economische en culturele barrières moeten worden weggenomen om gelijke toegang tot huisvesting, openbare ruimten en diensten te waarborgen.
- Algemeen Commentaar nr. 5 onderstreept dat personen met een handicap het recht hebben om zelf te kiezen waar en met wie ze wonen, en dat staten verplicht zijn om passende ondersteuning en inclusieve woonvormen te voorzien.

Daarnaast heeft het VN Comité bij het Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten ook een algemeen commentaar geschreven over de rechten van personen met een handicap in het kader van het Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten.²⁷

1.4. Andere mensenrechtenverdragen

Het recht op behoorlijke huisvesting wordt ook in verschillende anderen internationale verdragen bevestigd, zoals het Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Rassendiscriminatie²⁸, het Verdrag betreffende de Status van Vluchtelingen,²⁹ het Verdrag voor de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie tegen Vrouwen³⁰, het Verdrag inzake de Rechten van het Kind³¹. Elk van deze verdragen bevestigt huisvesting als een essentieel element voor de bescherming en bevordering van de rechten van deze specifieke doelgroepen.

²⁴ VN Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap, Algemeen commentaar nr. 2 – Artikel 9: Toegankelijkheid, Genève, 2014 raadpleegbaar via: https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/internationaal-actief/uncrpd/uncrpd_-_general_comment_nr_2_nl.pdf

²⁵ VN Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap, Algemeen commentaar nr. 5 over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij, Genève, 2017 raadpleegbaar via: https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/internationaal-actief/uncrpd/uncrpd_-_general_comment_nr_5_nl.pdf

²⁶ GRIP Vzw heeft recent een overzichtsdokument gepubliceerd over personen met een handicap en het recht op wonen. Zie: https://cdn.digisecure.be/grip/20241219123356983_gripvzw-het-recht-om-te-wonen-in-de-maatschappij.pdf

²⁷ VN Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten, Algemeen commentaar Nr. 5: *Personen met een Handicap*, Genève, 1994, raadpleegbaar via: <https://www.refworld.org/legal/general/cescr/1994/en/20796>

²⁸ Art. 5 (e) (iii) Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie; VN Comité voor de Uitbanning van Rassendiscriminatie, Algemene aanbeveling Nr. 30: Discriminatie tegen niet-burgers, Genève, 2004, raadpleegbaar via: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww2.ohchr.org%2Fenglish%2Fbodies%2Fcedr%2Fdocs%2Fcedr-gc30.doc&wdOrigin=BROWSELINK>

²⁹ Art. 21, Verdrag betreffende de Status van Vluchtelingen, raadpleegbaar via: <https://www.unhcr.org/au/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees>

³⁰ Art. 14 (2) (h) Verdrag voor de uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen

³¹ Art. 27 Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Aanbevelingen van het VN Comité voor de Uitbanning van Rassendiscriminatie³²

- Met betrekking tot non-citizens, inclusief migranten, vluchtelingen, asielzoekers en staatloze personen:

*“(...)De nodige maatregelen nemen om erin de praktijk voor te zorgen dat migranten in een onregelmatige situatie daadwerkelijk toegang hebben tot medische noodhulp, onderwijs, gezondheidszorg en **huisvesting**, zonder discriminatie, en klachten kunnen indienen zonder het risico te lopen te worden gearresteerd of gedwongen te worden verwijderd;*

*Ervoor zorgen dat onderdanen van landen buiten de Europese Unie toegang hebben tot de arbeidsmarkt en **huisvesting** zonder discriminatie op grond van nationaliteit of herkomst (...).”*

- Met betrekking tot personen van Afrikaanse origine:

*“Doeltreffende maatregelen nemen, waaronder speciale maatregelen, om alle vormen van discriminatie tegen mensen van Afrikaanse afkomst te bestrijden, met name op het gebied van werkgelegenheid, **huisvesting** en onderwijs, waarbij speciale aandacht wordt besteed aan de meervoudige discriminatie waarmee zij worden geconfronteerd”.*

- Met betrekking tot Roma en reizende gemeenschappen:

*“Vergroot het aantal **doorgangs- en woonlocaties voor woonwagenbewoners** en maak een einde aan de **uitzettingen** waarmee ze worden geconfronteerd”.*

1.5. De speciaal rapporteur van de Verenigde Naties voor het recht op adequate huisvesting

De speciaal rapporteur heeft de opdracht om de volledige verwezenlijking van het recht op behoorlijke huisvesting als onderdeel van het recht op een behoorlijke levensstandaard te bevorderen. Dit door praktische oplossingen, goede praktijken, uitdagingen, obstakels en lacunes in de bescherming met betrekking tot het recht op behoorlijke huisvesting te identificeren. Daarbij moet er ook rekening worden gehouden met genderspecifieke kwetsbaarheden in verband met het recht op behoorlijke huisvesting.³⁴ Het mandaat van de speciaal rapporteur voor het recht op adequate huisvesting werd in 2000 vastgelegd door de toenmalige Mensenrechtencommissie van de Verenigde Naties en werd door de VN Mensenrechtenraad in 2023 vernieuwd voor een periode van 3 jaar. De speciale rapporteur oefent dit mandaat uit via de publicatie van thematische rapporten, richtlijnen, landenbezoeken en de behandeling van individuele klachten.

De thematische rapporten variëren van het recht op huisvesting voor migranten, uithuiszettingen, dakloosheid, betaalbaarheid, klimaatsverandering en het recht op huisvesting, gewapende conflicten en huisvesting en discriminatie op de woonmarkt.³⁵

³² VN Comité voor de Uitbanning van Rassendiscriminatie, *Concluding observations on the combined twentieth to twenty-second periodic reports of Belgium*, Genève, 2021, raadpleegbaar via: docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=ifXZVqEmRzVsKV69yAw4rYB6S6PQc%2FPb76mxoirXO%2Bjr0ymbJmIjiGSmuU%2Fpw1GBj1CsQTSgY5ELHPYol%2FrF1Q_BzueOdvBcuYcPAQtbyyoQ%3D&VN Commissie voor Mensenrechten, resolutie 2000/9, 17 april 2000, raadpleegbaar via: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fap.ohchr.org%2Fdocuments%2FE%2FCHR%2Fresolutions%2FE-CN_4-RES-2000-9.doc&wdOrigin=BROWSELINK

³³ VN Commissie voor Mensenrechten, resolutie 2000/9, 17 april 2000, raadpleegbaar via: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fap.ohchr.org%2Fdocuments%2FE%2FCHR%2Fresolutions%2FE-CN_4-RES-2000-9.doc&wdOrigin=BROWSELINK

³⁴ VN Mensenrechtenraad, Resolutie A/HRC/RES/52/10, *Adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living and the right to non-discrimination in this context*, 3 april 2023, raadpleegbaar via: <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/52/10>

³⁵ Voor een volledig overzicht van de thematische rapporten kan de website van het bureau van de hoge commissaris voor de mensenrechten geconsulteerd worden. Zie: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-housing/annual-thematic-reports>

De volgende thematische richtlijnen zijn reeds gepubliceerd door de verschillende speciaal rapporteurs:

- Beginselen en richtlijnen voor ontwikkelingsgerelateerde uithuiszettingen en gedwongen verhuizingen.³⁶
- Beginselen en richtlijnen over woonzekerheid voor stedelijke armen.³⁷
- Beginselen en richtlijnen voor de implementatie van het recht op adequate huisvesting.³⁸

Deze richtlijnen bevatten richtsnoeren voor de overheid om het recht op adequate huisvesting te verbeteren, zoals blijkt uit het hierna volgende voorbeeld:

Beginnelsen en richtlijnen voor de implementatie van het recht op adequate huisvesting (2020)

1. Garandeer het recht op huisvesting als een fundamenteel mensenrecht verbonden aan de waardigheid en het recht op leven.
2. Neem onmiddellijke maatregelen om de progressieve verwezenlijking van het recht op adequate huisvesting te verzekeren in overeenstemming met de redelijkheid.
3. Verzeker betekenisvolle participatie bij het ontwerp, implementatie en monitoring van huisvestingsbeleid- en besluiten.
4. Implementeer alomvattende strategieën voor de realisatie van het recht op wonen.
5. Elimineer dakloosheid zo snel mogelijk en stop de criminalisering van mensen in dakloosheid.
6. Verbied gedwongen uitzettingen en voorkom uitzettingen waar mogelijk.
7. Verbeter informele nederzettingen vanuit een mensenrechtenbenadering.
8. Bestrijd discriminatie en verzeker gelijkheid.
9. Zorg voor gendergelijkheid bij huisvesting en landgebruik.
10. Zorg voor het recht op adequate huisvesting voor migranten en intern ontheemden.
11. Versterk de capaciteit en verantwoordelijkheid van lokale en regionale overheden voor de verwezenlijking van het recht op adequate huisvesting.
12. Zorg voor regulering van bedrijven in overeenstemming met staatsverplichtingen en pak de *financialisering* van huisvesting aan.

³⁶ Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties voor het recht op adequate huisvesting, *Report of the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living – Basic Principles and Guidelines on Development Based Evictions and Displacement*, 5 februari 2007, raadpleegbaar via: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Housing/Guidelines_en.pdf

³⁷ Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties voor het recht op adequate huisvesting, *Report of the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and the right to non-discrimination in this context*, 30 december 2013, raadpleegbaar via: <https://docs.un.org/en/a/HRC/25/54>

³⁸ Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties voor het recht op adequate huisvesting, *Report of the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and the right to non-discrimination in this context – Guidelines for the Implementation of the Right to Adequate Housing*, 26 december 2020, raadpleegbaar via: <https://docs.un.org/en/a/HRC/43/43>

13. Zorg ervoor dat het recht op huisvesting rekening houdt met en reageert op klimaatverandering en de effecten van de klimaatcrisis op het recht op huisvesting.
14. Engageer tot internationale samenwerking om de verwezenlijking van het recht op adequate huisvesting te waarborgen.
15. Zorg voor effectieve monitoring- en verantwoordingsmechanismen.
16. Garandeer de toegang tot de rechter voor alle aspecten van het recht op huisvesting.

2. Europees kader

2.1. Raad van Europa

2.1.1. Het herziene Europees Sociaal Handvest

Het herziene Europees Sociaal Handvest (ESH) is een verdrag van de Raad van Europa dat fundamentele sociale en economische rechten garandeert, complementair met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, dat burgerlijke en politieke rechten bevat.³⁹ Het oorspronkelijke Europees Sociaal Handvest werd door België in 1990 geratificeerd⁴⁰ en in 2004 volgde de ratificatie van het herziene Europees Sociaal Handvest.⁴¹ De bepalingen van het Handvest zijn juridisch bindend onder het internationaal recht en vallen onder toezicht van het Europees Comité voor Sociale Rechten (ECSR). Dit Comité ziet toe op de naleving van de verplichtingen die de lidstaten zijn aangegaan, onder andere door middel van een rapportageverplichting en een collectieve klachtenprocedure.⁴² Het Comité kan (niet-bindende) aanbevelingen doen aan staten om de rechten beschreven in het ESH te garanderen.

In het herziene Europees Sociaal Handvest wordt het recht op huisvesting beschreven in artikel 31 als volgt:

“Teneinde de doeltreffende uitoefening van het recht op huisvesting te waarborgen, verbinden de Partijen zich maatregelen te nemen die erop zijn gericht:

- 1. de toegang tot adequate huisvesting te bevorderen;*
- 2. dak- en thuisloosheid te voorkomen en te verminderen teneinde het geleidelijk uit te bannen;*
- 3. de kosten voor huisvesting binnen het bereik te brengen van een ieder die niet over voldoende middelen beschikt.”*

Deze doelstellingen onderstrepen het belang van een integrale benadering die verder gaat dan het enkel bieden van onderdak. Het vereist dat staten passende maatregelen nemen op het gebied van betaalbaarheid, toegankelijkheid, en de kwaliteit van huisvesting.

Het ECSR beklemtoont dat artikel 31 ESH geen onmiddellijke resultaatsverbintenis oplegt, maar een progressieve realisatie van het recht op huisvesting voorschrijft.⁴³ Dit betekent dat er niet een direct resultaat moet bereikt worden, maar dat er inspanningen moeten geleverd worden om de doelstelling te bereiken. In de bewoordingen van het artikel zelf is deze progressieve doelstelling als volgt geformuleerd: *toegang tot menswaardige huisvesting ‘bevorderen’ en dakloosheid ‘voorkomen en beperken, ten einde die dreiging geleidelijk aan weg te werken’.*

³⁹ Raad van Europa. *Het Europees Sociaal Handvest*, Straatsburg, 1961, raadpleegbaar via: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter>.

⁴⁰ Wet 11 juli 1990 houdende goedkeuring van het Europees Sociaal Handvest en van de Bijlage, opgemaakt te Turijn op 18 oktober 1961, BS 28 december 1990, raadpleegbaar via: <https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1990/07/11/1990015185/justel>

⁴¹ Wet 15 maart 2002 houdende instemming met het herziene Europees Sociaal Handvest en met de Bijlage, gedaan te Straatsburg op 3 mei 1996, BS 10 mei 2004, raadpleegbaar via: https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article_body.pl?language=nl&caller=summary&pub_date=04-05-10&numac=2003015245

⁴² Raad van Europa, *Aanvullend protocol bij het Europees Sociaal Handvest tot invoering van een systeem voor collectieve klachten*, Straatsburg, 9 november 1995, raadpleegbaar via: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/protocol-collective-complaints>

⁴³ Europees Comité voor Sociale Rechten, *Troisième rapport relatif aux dispositions non acceptées de la Charte Social Européenne* (Belgique), 3 september 2019, raadpleegbaar via [813_projet de rapport_Belgique_2019.Rev](#)

Concreet betekent dit dat artikel 31 ESH een inspanningsverbintenis inhoudt, waarbij de staten beleidsvrijheid hebben in de manier waarop ze de doelstelling van artikel 31 ESH willen bereiken. De manier moet wel efficiënt zijn en resultaten moeten worden geleverd binnen een bepaalde tijdshorizon. Deze resultaten moeten meetbaar (met objectieve gegevens) en (via regelmatige evaluaties) controleerbaar zijn. De maatregelen mogen bovendien niet leiden tot een vermindering van het bestaande beschermingsniveau. Lidstaten moeten ook bijzonder rekening houden met het effect van hun beleidskeuzes op de meest kwetsbare groepen, zoals gezinnen en individuen die blootgesteld zijn aan uitsluiting en armoede.⁴⁵

Het herziene Europees Sociaal Handvest biedt lidstaten de mogelijkheid om bepaalde artikelen niet te onderschrijven. België heeft hiervan gebruikgemaakt door specifieke bepalingen, waaronder artikel 31 ESH, niet te aanvaarden. Om de 5 jaar wordt er aan de Staatspartij gevraagd om uit te leggen waarom ze bepaalde artikelen van het herziene Europees Sociaal Handvest niet heeft aanvaard.⁴⁶

Tot op vandaag heeft België dit artikel niet aanvaard.

45. Europees Comité voor Sociale Rechten, 8 maart 2004, Complaint No. 13/2002, *Autisme Europe v. France*, raadpleegbaar via : <https://hudoc.esc.coe.int/eng/#f%22sort%22:%22escpublicationdate%20descending%22,%22escdidentifier%22:%22cc-13-2002-dmerits-en%22>]; Europees Comité voor Sociale Rechten, 18 oktober 2006, Complaint No. 31/2005, *European Roma Rights Center (ERRC) v. Bulgaria*, raadpleegbaar via : <https://hudoc.esc.coe.int/eng/#f%22sort%22:%22escpublicationdate%20descending%22,%22escdidentifier%22:%22cc-31-2005-dmerits-en%22>]; Europees Comité voor Sociale Rechten, 5 juni 2008, Complaint No. 33/2006, *International Movement ATD Fourth World v. France*, raadpleegbaar via : <https://hudoc.esc.coe.int/eng/#f%22sort%22:%22escpublicationdate%20descending%22,%22escdidentifier%22:%22cc-33-2006-dmerits-en%22>]; Europees Comité voor Sociale Rechten, 5 juni 2008, Complaint No. 39/2006, *European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA) v. France*, raadpleegbaar via : <https://hudoc.esc.coe.int/eng/#f%22sort%22:%22escpublicationdate%20descending%22,%22escdidentifier%22:%22cc-39-2006-dmerits-en%22>]; KENNA, P., RAAD VAN EUROPA, *Report on the right to housing in the light of European Standards and European good practice*, augustus 2004, raadpleegbaar via : <https://rm.coe.int/right-to-housing-en/1680b1fa8d>

⁴⁷ Memorie van toelichting bij het wetsontwerp houdende instemming met het herziene Europees Sociaal Handvest, SENAAT, 2000-2001, 9 juli 2001, nr. 2-838/1, raadpleegbaar op <https://www.senate.be/www/?MIval=publications/viewPub&COLL=S&PUID=33576643&TID=33613128&POS=1&LANG=nl>.

De federale minister van Economie en Werk verklaarde op 4 augustus 2022 in een antwoord op een parlementaire vraag dat de beslissing om artikel 31 van het herziene Europees Sociaal Handvest te bekrachtigen toebehoort aan de gewesten.⁴⁸ Vlaanderen heeft beslist om het artikel niet te aanvaarden.

In 2009 maakte de Vlaamse overheid duidelijk dat er vanuit technisch oogpunt geen beletsel is tot aanvaarding, maar dit louter afhangt van de politieke wil: *“Le droit au logement est garanti par les lois, par l’élaboration d’instruments concrets et par des mesures. Il n’y a aucun obstacle à l’acceptation de l’article 31 d’un point de vue technique. Cela dépend maintenant de la volonté politique.”* (vrije vertaling: Het recht op huisvesting wordt gegarandeerd door wetten, door de ontwikkeling van concrete instrumenten en maatregelen. Vanuit technisch oogpunt is er geen beletsel om artikel 31 te aanvaarden. Het hangt nu af van de politieke wil).⁴⁹

In het meest recente rapport waar de Vlaamse overheid rapporteert aan het Comité over de niet-aanvaarde bepalingen wordt het volgende gesteld: *“La Flandre considère que l’article 31 de la Charte sociale européenne révisée est trop unilatéral à l’égard de l’ayant-droit et ne mentionne nullement les obligations correspondantes précitées à l’égard de la société.”* (vrije vertaling: Vlaanderen is van mening dat artikel 31 van het herziene Europees Sociaal Handvest te eenzijdig is ten aanzien van de rechthebbende en geen melding maakt van de eerder vermelde overeenkomstige verplichtingen ten aanzien van de samenleving).⁵⁰

Volgens de informatie in hetzelfde rapport staan het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest open voor de mogelijke aanvaarding van artikel 31 ESH, terwijl de Duitstalige Gemeenschap bereid is tot overleg hierover.⁵¹ Aangezien Vlaanderen heeft besloten om het artikel niet te aanvaarden is er geen overeenstemming tussen verschillende entiteiten en kan België het artikel niet aanvaarden.⁵²

Ieder Partij kan op een later tijdstip door kennisgeving aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europe verklaren dat ze zichzelf gebonden acht door andere artikelen van het Handvest die zij nog niet eerder hebben aanvaard.⁵³

Finland, Frankrijk, Griekenland, IJsland, Italië, Nederland, Noorwegen, Portugal, Slovenië, Spanje en Zweden hebben het artikel in zijn geheel aanvaard. Andorra (lid 1 en 2), Letland (lid 1), Litouwen (lid 1) en Oekraïne (lid 1 en 2) hebben het artikel gedeeltelijk aanvaard.⁵⁴

⁴⁸ Kamer van Volksvertegenwoordigers, Schriftelijke vragen en antwoorden, zitting van 9 september 2022, vraag nr. 977 van de heer gedeputeerde Gaby Colebunders van 4 augustus 2022 (Fr.) aan de vice-eersteminister en minister van Economie en Werk, pp. 105-106, raadpleegbaar via <https://www.dekamer.be/QRVA/pdf/55/55K0091.pdf>.

⁴⁹ Federale Overheid België, *Rapport de la réunion avec des représentants du gouvernement Belge sur les dispositions non acceptées de la charte sociale européenne révisée*, 3 februari 2009, raadpleegbaar via <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168048b8fa>

⁵⁰ Federale Overheid België, *Rapport national sur les dispositions non acceptées de la Charte sociale européenne*, maart 2024, raadpleegbaar via <https://rm.coe.int/le-4e-rapport-dispositions-non-acceptees-de-la-charte-sociale-europeen/1680af6821>.

⁵¹ Federale Overheid België, *Rapport national sur les dispositions non acceptées de la Charte sociale européenne*, maart 2024, p. 32, raadpleegbaar via <https://rm.coe.int/le-4e-rapport-dispositions-non-acceptees-de-la-charte-sociale-europeen/1680af6821>.

⁵² *ibid.*

⁵³ Artikel A, herziene Europees Sociaal Handvest

⁵⁴ Raad van Europe, *Table of provisions accepted by States Parties to the Revised European Social Charter*, raadpleegbaar via: <https://rm.coe.int/appendix-08-accepted-provisions-table-june-2025/1680b664f3>

Het recht op wonen komt in het herziene Europees Sociaal Handvest niet uitsluitend aan bod in artikel 31. Andere artikelen versterken de bescherming van huisvesting door indirecte waarborgen te bieden, of specifiek voor bepaalde doelgroepen, zoals artikel 15 (recht van personen met een handicap op onafhankelijkheid, sociale integratie en participatie in gemeenschapsleven), artikel 16 (het recht van het gezin op sociale, wettelijke en economische bescherming), artikel 19 (recht van migrerende werknemers en hun gezinnen op bescherming en bijstand), artikel 23 (recht van ouderen op sociale bescherming) en artikel 30 (bescherming tegen armoede en sociale uitsluiting). Naast artikel 23 en 31 zijn al deze artikelen door België aanvaard.

Niet aanvaarding van artikel 23 ESH door Vlaanderen

Vlaanderen heeft artikel 23 over het recht van ouderen op sociale bescherming ook niet aanvaard met betrekking tot het recht op adequate huisvesting. Vlaanderen stelt dat het de meerderheid van de elementen die in artikel 23 worden beschreven kan aanvaarden, met uitzondering van artikel 23, tweede streepje, punt a dat stelt:

“Ouderen in staat te stellen vrijelijk hun levensstijl te kiezen en een onafhankelijk bestaan te leiden in hun gewone omgeving zolang zij dit wensen en kunnen, door middel van:

- *het beschikbaar stellen van **huisvesting** aangepast aan hun behoeften en hun gezondheidstoestand, dan wel van passende bijstand bij de aanpassing van hun woning”⁵⁵*

De Vlaamse overheid beroept zich op dezelfde argumenten als artikel 31 ESH om artikel 23 ESH niet te aanvaarden.⁵⁶

Andorra, Bosnië en Herzegovina, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, IJsland, Ierland, Italië, Malta, Montenegro, Nederland, Noorwegen, Oekraïne, Portugal, Servië, Slowakije, Slovenië, Spanje, Turkije en Zweden hebben artikel 23 ESH wel aanvaard.⁵⁷

⁵⁵ Art. 23 herziene Europees Sociaal Handvest

⁵⁶ Federale Overheid België, *Rapport national sur les dispositions non acceptées de la Charte sociale européenne*, maart 2024, raadpleegbaar via <https://rm.coe.int/le-4e-rapport-dispositions-non-acceptees-de-la-charte-sociale-europeen/1680af6821>.

⁵⁷ Raad van Europe, *Table of provisions accepted by States Parties to the Revised European Social Charter*, raadpleegbaar via: <https://rm.coe.int/appendix-08-accepted-provisions-table-june-2025/1680b664f3>

Klachtenprocedure voor het Europees Comité voor Sociale Rechten

Het Europees Comité voor Sociale Rechten (ECSR) is het toezichthoudend orgaan dat waakt over de naleving van het (herziene) Europees Sociaal Handvest. Naast de reguliere rapportageverplichting van staten, voorziet het Handvest ook in een collectieve klachtenprocedure. Een klacht kan worden ingediend wanneer een organisatie van oordeel is dat een lidstaat de verplichtingen uit het Handvest niet naleeft. Bij het ECSR kunnen collectieve klachten worden ingediend zonder dat er een directe band met individuele slachtoffers nodig is. Dit recht is voorbehouden aan werkgevers- en werknemersorganisaties en bepaalde internationale niet-gouvernementele organisaties met een raadgevende status bij de Raad van Europa.⁵⁸ Dit betekent dat specifieke middenveldorganisaties collectieve klachten kunnen indienen.⁵⁹ De uitspraken van het ECSR zijn juridisch niet afdwingbaar, maar kunnen wel een sterke morele en politieke impact hebben. In 2012 werd België veroordeeld door het Europees Comité omwille van het beleid ten aanzien van woonwagenbewoners.⁶⁰ Recent werd Vlaanderen veroordeeld omwille van het Vlaamse woonbeleid dat niet in conformiteit is met het Herziene Europees Sociaal Handvest.⁶¹

Uitspraak FEANTSA v. België door het Europees Comité voor Sociale Rechten⁶²

De klacht werd ingediend door FEANTSA, een organisatie die werkt rond dakloosheid. De zaak heeft betrekking op het Vlaamse woonbeleid tot 2021. Het Europees Comité voor Sociale Rechten heeft onderzocht of dit beleid in overeenstemming was met het herziene Europees Sociaal Handvest, op basis van de artikelen die Vlaanderen heeft aanvaard. Het Comité oordeelde dat het Vlaamse woonbeleid op verschillende vlakken tekortschiet en hiermee artikel 16 (Recht van het gezin op sociale, wettelijke en economische bescherming) van het Handvest en artikel E (non-discriminatiebeginsel) in samenhang met artikel 16 heeft geschonden.

Belangrijkste bevindingen:

- **Onvoldoende betaalbare huisvesting**
 - De Vlaamse overheid heeft onvoldoende maatregelen genomen om huisvesting betaalbaar te maken voor kwetsbare groepen (te veel nadruk op het eigen woonbezit, onvoldoende aanbod sociale woningen en het beperkt effect van huurtoeslag).
 - Dit wordt als een schending van artikel 16 van het Handvest beschouwd.
- **Tekortkomingen in de kwaliteit van huisvesting**
 - Er is een groot aandeel inadequate woningen, vooral in de private huurmarkt en de handhaving van minimale woonnormen is ontoereikend.
 - Dit wordt als een schending van artikel 16 van het Handvest beschouwd

⁵⁸ *ibid.*

⁵⁹ Raad Van Europa, *List of international non-governmental organisations (INGO's) entitled to submit collective complaints*, 1 juli 2024, raadpleegbaar via: <https://rm.coe.int/gc-2024-22-bil-list-ingos-01-07-2024/1680b0d4b1>

⁶⁰ Europees Comité voor Sociale Rechten, 27 juli 2013, Complaint No. 62/2010, International Federation of Human Rights (FIDH) v. Belgium, raadpleegbaar via: [https://hudoc.esc.coe.int/eng/#{%22sort%22:\[%22escpublicationdate%20descending%22\],%22escdidentifier%22:\[%22cc-75-2011-dmerits-en%22\]}](https://hudoc.esc.coe.int/eng/#{%22sort%22:[%22escpublicationdate%20descending%22],%22escdidentifier%22:[%22cc-75-2011-dmerits-en%22]})

⁶¹ Europees Comité voor Sociale Rechten, 19 maart 2025, Complaint No. 203/2021, FEANTSA v. Belgium, raadpleegbaar via: [https://hudoc.esc.coe.int/fre/#{%22sort%22:\[%22escpublicationdate%20descending%22\],%22escdidentifier%22:\[%22cc-203-2021-dmerits-en%22\]}](https://hudoc.esc.coe.int/fre/#{%22sort%22:[%22escpublicationdate%20descending%22],%22escdidentifier%22:[%22cc-203-2021-dmerits-en%22]})

⁶² *ibid.*

- **Gebrek aan woonzekerheid**
 - De overheid verzamelt te weinig data over dakloosheid en uithuiszettingen, waardoor een effectief beleid moeilijk is.
 - De inzet op kort lopende huurcontracten beperkt de woonzekerheid van personen.
 - Er zijn onvoldoende adequate maatregelen om uithuiszettingen te voorkomen.
 - Dit wordt als een schending van artikel 16 van het Handvest beschouwd.
- **Discriminatie in de sociale huisvesting**
 - De lokale bindingseis (prioriteit voor mensen die minstens vijf van de laatste tien jaar in de gemeente hebben gewoond) wordt als discriminerend beschouwd op basis van socio-economische status en afkomst.
 - Dit wordt als een schending van artikel E in combinatie met artikel 16 van het Handvest beschouwd.
- **Taal- en werkvereisten**
 - De verplichting voor sociale huurders om Nederlands te leren en zich in te schrijven bij de VDAB werd niet als een schending van het Handvest gezien, omdat er ondersteunende maatregelen bestaan en uitzonderingen mogelijk zijn.
- **Discriminatie in de private huurmarkt**
 - Hoewel er een verbod op discriminatie in de huisvestingssector bestaat, is de handhaving ontoereikend.
 - De overheid laat de controle grotendeels over aan zelfregulering door verhuurders en makelaars, wat als onvoldoende wordt beoordeeld.
 - Dit wordt als een schending van artikel E in combinatie met artikel 16 van het Handvest beschouwd.

Volgens het Europees Comité voor Sociale Rechten vertoont de Vlaamse regelgeving ernstige tekortkomingen in het voorzien van betaalbare en kwalitatieve huisvesting, vooral voor kwetsbare groepen. Het beleid rond sociale huisvesting bevat discriminerende elementen, zoals de lokale bindingseis en ook de wachtlijsten blijven een probleem. Tegelijkertijd blijven private huurders blootgesteld aan discriminatie zonder voldoende effectieve bescherming. De uitspraak benadrukt de noodzaak van een op mensenrechten gebaseerd Vlaamse woonbeleid.

Landenrapporten van België bij het herziene Europees Sociaal Handvest

Landen hebben de verplichting om rapporten in te dienen bij het Europees Sociaal Comité waarin ze duiding geven over op welke manier ze de rechten vervat in het herziene Europees Sociaal handvest beschermen. In eerdere rapporten heeft het comité met betrekking tot het recht op wonen geoordeeld dat België niet genoeg doet inzake een gecoördineerd beleid voor woonwagenbewoners; bezorgdheid geuit over de gebrekkige toegang tot huisvesting van personen in een kwetsbare situatie door voornamelijk een gebrek aan publieke huisvesting; en discriminatie op de publieke en private woonmarkt.⁶³

2.1.2. Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

Hoewel het recht op wonen voornamelijk een sociaaleconomisch recht is en niet expliciet is opgenomen in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), dat zich richt op burgerlijke en politieke rechten, heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in verschillende uitspraken toch aspecten van het recht op wonen behandeld. Verschillende artikelen in het Verdrag kunnen indirect het recht op wonen raken of beïnvloeden:

- Artikel 2, het recht op leven. Dit artikel kan van toepassing zijn wanneer de veiligheid in gedrang komt, bijvoorbeeld door ernstige gebreken in woonkwaliteit en bewoonbaarheid die een bedreiging vormen voor het leven van bewoners.⁶⁴
- Artikel 3, het verbod op onmenselijke of vernederende behandeling. Dit artikel legt positieve verplichtingen op aan staten om personen te beschermen tegen levensomstandigheden die als onmenselijk of vernederend kunnen worden beschouwd. Dit kan ook betrekking hebben op ontoereikende of onmenselijke huisvestingssituaties.⁶⁵
- Artikel 6, het recht op een eerlijk proces. Dit artikel kan een rol spelen bij geschillen over huisvesting, bijvoorbeeld bij uithuiszettingen.⁶⁶
- Artikel 8, het recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven. Dit artikel omvat ook bescherming van de woning. Het garandeert het recht op toegang tot, bewoning van en vreedzaam genot van de woning. Dit beschermt ook de leefwijze van minderheidsgroepen, zoals woonwagenbewoners of biedt ook bescherming tegen externe factoren die het genot van je woning kunnen beperken, zoals bijvoorbeeld milieu-, verkeers- of geluidhinder.⁶⁷
- Artikel 14, het verbod op discriminatie. Dit artikel waarborgt dat het recht op wonen niet op discriminerende wijze wordt beperkt of ontzegd.⁶⁸
- Artikel 1 van het aanvullend protocol, het recht op eigendom. Dit omvat het recht op ongestoord genot van je eigendom, zoals je woning. Het Hof heeft erkend dat staten een ruime beleidsvrijheid hebben bij het vormgeven van sociale huisvesting, ook als dit het eigendomsrecht beperkt. Ook illegale eigendommen kunnen onder bepaalde omstandigheden bescherming genieten.⁶⁹

⁶³ HUBEAU, B., 'Het grondrecht op wonen – recente ontwikkelingen en evaluatie vanuit mensenrechtelijk perspectief' in *Wonen uit de schaduw – Liber amicorum Pascal De Decker*, Gompel & Svčina, 2023, p. 32; Europees Comité voor Sociale Rechten, *Conclusions 2017 – Belgium*, Straatsburg, Raad van Europa, 2018, raadpleegbaar via http://hudoc.esc.coe.int/app/conversion/pdf?library=ESC&id=CR_2017_BEL_ENG&filename=CR_2017_BEL_ENG.pdf; Europees Comité voor Sociale Rechten, *Conclusions 2019 – Belgium*, Raad van Europa, 2020, raadpleegbaar via: <https://rm.coe.int/rapport-blg-en/16809cfba0>

⁶⁴ EHRM 30 november 2004, 48939/99, Oneryildiz/Turkije; EHRM 19 februari 1998, 116/1996/735/932, Guerra en anderen/Italië.

⁶⁵ EHRM, 12 juli 2005, 41138/98 en 64320/01, Moldovan en anderen/Roemenië; EHRM, 21 januari 2011, 30696/09, M.S.S./België en Griekenland.

⁶⁶ EHRM 27 mei 2004, 66746/01, Connors/Verenigd Koninkrijk; EHRM 13 mei 2008, 19009/04 McCann/Verenigd Koninkrijk

⁶⁷ EHRM, 25 september 1996, 20348/92 Buckley/Verenigd Koninkrijk; EHRM 18 januari 2001, 27238/95 Chapman/Verenigd Koninkrijk; EHRM 18 januari 2001, 24882/94 Beard/Verenigd Koninkrijk; EHRM, 4 mei 1999, 36448/97, Marzari/Italië; EHRM, 24 april 2012, . 25446/06, Yordanova en anderen/Bulgarije; EHRM 26 oktober 2006, 23848/04 Wallova en Walla/Tsjechië; EHRM 9 oktober 2007, 7205/02, Stankova/Slowakije; VAN LEUVEN, N. & VANNESTE, F., 'De inroepbaarheid van het recht op wonen' in *het recht op wonen: naar een resultaatsverbintenis?* Die Keure, 2013, 221.

⁶⁸ EHRM 18 februari 1999, 29515/95, Larkos/Cyprus; EHRM 14 juli 2003, 40016/98, Karner/Oostenrijk

⁶⁹ EHRM 30 november 2004, 48939/99, Oneryildiz/Turkije

2.2. Europese Unie

Het recht op huisvesting wordt erkend in artikel 34, lid 3 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie over sociale zekerheid en sociale bijstand. Dit artikel bepaalt:

*“Om sociale uitsluiting en armoede te bestrijden erkent en eerbiedigt de Unie het recht op sociale bijstand en op bijstand ten behoeve van **huisvesting**, teneinde al diegenen die niet over voldoende middelen beschikken een waardig bestaan te verzekeren, onder de door het Gemeenschapsrecht en de nationale wetgevingen en praktijken gestelde voorwaarden.”⁷⁰*

Deze bepaling onderstreept de rol van de Europese Unie in het ondersteunen van lidstaten bij het waarborgen van een menswaardig bestaan, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen. De concrete invulling van dit recht blijft echter grotendeels afhankelijk van de nationale wetgeving en beleid. Het Hof van Justitie van de Europese Unie interpreteert en past de EU-verdragen toe, waaronder het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie, en speelt zo een cruciale rol in de bescherming van mensenrechten binnen de EU.

De Europese pijler van sociale rechten

In 2017 werd de Europese pijler van sociale rechten geïntroduceerd door Het Europees parlement, de Europese commissie en de Raad. Deze pijler bevat 20 sleutelprincipes die richting geven aan een socialer Europa. Deze pijler vormt een politiek engagement om sociale rechten binnen de Europese Unie te versterken en te actualiseren in het licht van nieuwe maatschappelijke en economische uitdagingen. De Europese commissie heeft op basis van deze principes een actieplan ontwikkeld met concrete initiatieven.

Principe 19 van de pijler is gewijd aan *huisvesting en ondersteuning van dak- en thuislozen* en stelt:

1. Toegang tot sociale huisvesting of kwaliteitsvolle bijstand op het gebied van huisvesting wordt voorzien voor personen in nood.
2. Kwetsbare personen hebben het recht op bijstand en bescherming tegen gedwongen uitzetting.
3. Adequate huisvesting en diensten worden voorzien voor dak- en thuislozen ter versterking van hun sociale inclusie.

Een concreet initiatief binnen deze pijler is het Europees platform voor de bestrijding van dakloosheid, dat als doel heeft om dakloosheid in de EU tegen 2030 te beëindigen.⁷¹

In 2024 werd het engagement van de Europese Unie aan de Europese pijler van sociale rechten herbevestigd in de Verklaring van Terhulpen.⁷²

⁷⁰ Art. 34.3 Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie

⁷¹ Europese Unie, *Lisbon Declaration on the European Platform on Combatting Homelessness*, 21 juni 2021, raadpleegbaar via: [20210619_bb - Lisbon Declaration on the European Platform on Combatting HomelessnessFINAL \(4\).pdf](https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/en/publications/la-hulpe-declaration.pdf)

⁷² Europese Unie, *Verklaring van Terhulpen*, 16 april 2024, raadpleegbaar via: <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/en/publications/la-hulpe-declaration.pdf>

Daarnaast hebben diverse Europese regels indirecte invloed op het woonbeleid van de lidstaten. Bijvoorbeeld, richtlijnen over klimaat, energie-efficiëntie en staatssteun kunnen gevolgen hebben voor het nationale woonbeleid. Hoewel huisvesting niet tot de exclusieve bevoegdheden van de Europese Unie behoort, heeft het onderwerp recent expliciet aandacht gekregen op de Europese politieke agenda. De Europese Commissie heeft voor het eerst in haar geschiedenis een specifieke commissaris voor huisvesting aangesteld en kondigde de ontwikkeling aan van een Europees actieplan voor betaalbare huisvesting, als antwoord op de groeiende wooncrisis in de Europese Unie.⁷³ Ook het Europees Parlement erkent de urgentie van het probleem en richtte een bijzonder parlementair comité op rond de huisvestingscrisis in de EU.⁷⁴

3. Nationaal kader

Op nationaal niveau is het recht op wonen verankerd in artikel 23 van de Grondwet. Dit artikel waarborgt het recht op een menswaardig bestaan en omvat onder meer het recht op behoorlijke huisvesting. Daarnaast worden ook andere fundamentele rechten erkend zoals het recht op arbeid, sociale zekerheid, gezondheidszorg, juridische bijstand, een gezond leefmilieu, culturele en maatschappelijke ontplooiing, en gezinsbijslagen.⁷⁵

“Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden.

Daartoe waarborgen de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen.

Die rechten omvatten inzonderheid:

- 1. het recht op arbeid en op de vrije keuze van beroepsarbeid in het raam van een algemeen werkgelegenheidsbeleid dat onder meer gericht is op het waarborgen van een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil, het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijke beloning, alsmede het recht op informatie, overleg en collectief onderhandelen;*
- 2. het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand;*
- 3. *het recht op een behoorlijke huisvesting;***
- 4. het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu;*
- 5. het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing;*
- 6. *het recht op gezinsbijslagen.”***

⁷³ Europese Commissie, *Politieke beleidslijnen voor de volgende Europese Commissie 2024-2029*, raadpleegbaar via: https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_nl?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_NL.pdf

⁷⁴ Europees Parlement, *Besluit van het Europees Parlement van 18 december 2024 over de instelling, de bevoegdheden, het aantal leden en de ambtstermijn van de Bijzondere Commissie inzake de huisvestingscrisis in de Europese Unie*, 18 december 2024, raadpleegbaar via: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2024-0066_NL.html

⁷⁵ Artikel 23 GW

Het is aan de wetgever of decreetgever om voorwaarden voor de uitoefening van deze rechten te bepalen. In Vlaanderen betekent dit dat de decreetgever verantwoordelijk is voor het bepalen van de concrete invulling en toepassing van deze rechten.

De memorie van toelichting bij de invoering van artikel 23 van de Grondwet geeft de intentie weer van de grondwetgever: *“Naast voedsel en kleding behoort huisvesting tot de meest elementaire levensbehoeften van de mens. Het is de taak van de overheid te bevorderen dat elkeen in deze levensbehoeften kan voorzien. Voor hen die daartoe zelf in staat zijn, is het belangrijk dat de overheid voldoende woonruimte creëert. Voor degenen die om welke reden dan ook voor zichzelf of voor hun gezin geen onderdak meer kunnen vinden, moet de overheid tussenkomen met effectieve financiële en materiële steun.*

*Het recht op menswaardig wonen behelst niet louter het recht op een dak boven zijn hoofd. De overheid moet ervoor ijveren dat een ieder gehuisvest is in een woning die in verband met veiligheid, kwaliteit en omvang aangepast is aan de sociale en economische toestand van de maatschappij.”*⁷⁶

Het standstill-beginsel vervat in artikel 23 van de Belgische Grondwet

Artikel 23 heeft geen directe werking. Dit houdt in dat een individu dit recht niet individueel rechtstreeks kan afdwingen voor de rechter. Artikel 23 bevat wel een positieve verplichting voor de overheid om het recht op wonen progressief te verwezenlijken. Van de overheid wordt daarom verwacht dat ze beleidsmaatregelen neemt om geleidelijk aan het recht op wonen te realiseren.

Een belangrijk principe vervat in artikel 23 is het *standstill*-beginsel. Dit beginsel houdt in dat het bestaande beschermingsniveau van sociale rechten, zoals het recht op wonen, niet verminderd mag worden. Met andere woorden: de overheid mag geen maatregelen nemen die de bestaande bescherming verminderen, zonder rechtvaardiging.

Een vermindering van het beschermingsniveau kan enkel aanvaardbaar zijn indien aan drie voorwaarden is voldaan:

1. **Geen aanzienlijke achteruitgang:** de maatregel mag niet leiden tot een wezenlijke verslechtering, tenzij er zwaarwegende redenen zijn die verband houden met het algemeen belang.⁷⁷
2. **Redelijke verantwoording:** er moet een legitieme en goed onderbouwde reden zijn;
3. **Evenredigheid:** de maatregel moet in verhouding staan tot het nagestreefde doel. De evenredigheid houdt een proportionaliteitstoets in waarbij een aanzienlijke vermindering pertinent, noodzakelijk en proportioneel moet zijn.

⁷⁶ Memorie van toelichting bij herziening van titel II van de Grondwet door invoering van een artikel 24bis betreffende de economische en sociale rechten, SENAAT, 1991-1992, 9 juni 1993, nr. 100-2/3, p. 19 raadpleegbaar via: <https://www.senate.be/lexdocs/S0528/S05281151.pdf>

⁷⁷ DAMBRE, M. Het grondrecht op wonen : bronnen en doorwerking in de rechtspraak in *Rechtskroniek voor de Vrede- en Politierechters* 2017. Brugge: die Keure; 2017, p. 215–64; GwH 27 april 2023, 69/2029, Arr. GwH 2023, raadpleegbaar via: <https://nl.const-court.be/public/n/2023/2023-069n.pdf>

Het Grondwettelijk Hof kan decreten toetsen aan dit artikel en kan bepalen of er sprake is van een schending van het standstill-beginsel. Indien het Grondwettelijk Hof dit oordeelt zal het Hof het decreet vernietigen wegens een schending van artikel 23 van de Grondwet.

Voorbeelden van rechtspraak van het Grondwettelijk Hof met betrekking tot wonen:

- Over tijdelijke sociale huurovereenkomsten: GwH 19 juli 2018, 104/2018, raadpleegbaar via: <https://www.const-court.be/public/n/2018/2018-104n.pdf>
- Over taalkennisvereiste bij sociale huur:
GwH 10 juli 2008, 101/2008, Arr. GwH 2008, raadpleegbaar via: <https://www.const-court.be/public/n/2008/2008-101n.pdf>;
GwH 5 maart 2015, 24/2015, Arr. GwH 2015, raadpleegbaar via: <https://www.const-court.be/public/n/2015/2015-024n.pdf>;
GwH 17 oktober 2019, 136/2019, Arr. GwH 2019, raadpleegbaar via: <https://www.const-court.be/public/n/2019/2019-136n.pdf>; GwH 15 juni 2023, 92/2023, raadpleegbaar via: <https://www.const-court.be/public/n/2023/2023-092n.pdf>
- Over taalkennisvereiste en werkbereidheidsvereiste bij sociale huur:
GwH 15 juni 2023, 92/2023, Arr. GwH 2023, raadpleegbaar via: <https://www.const-court.be/public/n/2023/2023-092n.pdf>

De Vlaamse decreetgever heeft het recht op een behoorlijke huisvesting geconcretiseerd in de Vlaamse Codex Wonen. Artikel 1.5 van deze Codex bepaalt de missie van het Vlaamse woonbeleid en bevestigt dat iedereen het recht heeft op menswaardig wonen. Dit houdt in dat de beschikking over een aangepaste woning, van goede kwaliteit, in een behoorlijke woonomgeving, tegen een betaalbare prijs en met woonzekerheid moet worden bevorderd.⁷⁸ Artikel 1.6 van de Vlaamse Codex Wonen bepaalt verder op welke manier het Vlaamse woonbeleid de voorwaarden kan scheppen voor de verwezenlijking van het recht op menswaardig wonen.⁷⁹ Het toezicht op deze wetgeving gebeurt door de verschillende nationale rechtbanken.

⁷⁸ Art. 1.5 Vlaamse Codex Wonen

⁷⁹ Art. 1.6 Vlaamse Codex Wonen: "§1. Het Vlaamse woonbeleid schept, binnen de perken van de kredieten die daartoe op de begroting van het Vlaamse Gewest worden ingeschreven, de voorwaarden voor de verwezenlijking van het recht op menswaardig wonen door:

1. huur- en koopwoningen beschikbaar te stellen tegen sociale voorwaarden;

2. de renovatie, verbetering of aanpassing van het woningbestand te bevorderen en zo nodig over te gaan tot vervanging ervan;

3. huisvestingsondersteuning te bieden aan woonbehoeftige gezinnen en alleenstaanden;

4. initiatieven te ontwikkelen om:

a. de prijzen te beheersen van gronden, bestemd voor woningbouw, en van panden, bestemd voor bewoning;

b. groepen van woningen functioneel in te richten;

c. de woonsituatie te verbeteren van bewoners die gehuisvest zijn in een woonwagen.

5. een gerichte ondersteuning te bieden om een kwalitatief en betaalbaar aanbod aan huurwoningen te stimuleren op de private huurmarkt, waarbij een evenwicht wordt nagestreefd tussen de belangen van huurders en verhuurders.

Het Vlaamse woonbeleid heeft in het bijzonder aandacht voor de meest behoeftige gezinnen en alleenstaanden."

Vlaams
Mensenrechten
Instituut

Colofon

Verantwoordelijke uitgever

David Stevens

Directeur

Vormgeving

Michel Wouters

Corporate Cannibal

Deze uitgave is digitaal te raadplegen via
vlaamsmensenrechteninstituut.be/publicaties

Liever een gedrukte versie? Stuur een e-mail naar
contact@vmri.be

Vlaams Mensenrechteninstituut

Hoofdzetel: Belpairegebouw, Simon Bolivarlaan 17, 1000 Brussel

Postadres: Consciencegebouw, Koning Albert II-laan 15, bus 576, 1210 Brussel

contact@vmri.be

www.vlaamsmensenrechteninstituut.be